

COMISION PARA LA IMPRESION.

En la ciudad de Mexico, á tres dias del mes de Março, de mill é quinientos y sesenta y tres años, el illustrissimo señor Don Luys de Velasco, Visorrey, Gouernador y Capitan general por su magestad en esta nueua España, y presidente de la audiencia real que en ella reside, dixo: que por quanto su magestad manda por su real cédula se recojan y assienten en vn libro todas las cédulas, prouisiones y otras cosas que por su magestad están dadas é proueydas para el buen gouierno desta tierra, conseruacion y buen tratamiento de los naturales della, para que se recopilassen, encargó al señor doctor Vas de Puga, oydor desta real audiencia, entendiessse en lo susodicho, porque de todo se tuuiesse noticia, y vuese claridad en los casos y negocios que se ofreciessen: el qual por seruir á su Magestad, lo aceptó y tiene recopiladas las dichas cédulas y prouisiones. Por tanto, agora de nueuo le cometia y cometió el dar órden cómo las dichas cédulas y prouisiones se impriman.—*Don Luys de Velasco.*—Por mandado de su Señoría, *Antonio de Turcios.*

PRÓLOGO.

Illustrissimo ac Sapientissimo Domino LUDOVICO A VELASCO, Proregi, Dignissimoque totius nouæ Hispaniæ Generali Duci, ac regalis Mexicani Pretorij Præfecto, Doctor VASCUS A PUGA, ejusdem Auditorij Regij Senator, manuum osculum pro salute.

Solent multi quidem, nostrorum et superiorum proxime temporum, milites, vt strenui fiant, armis ludere vt lusus ipsi militiam sapiant, et ita vires reficiunt, ut sic otio plus afferant bonæ frugis Reipublicæ, quam quorundam negotiosissime occupationes: pugnant ad palum, jaculantur ad scopum, vibrant hastam, decertant palestra, concurrunt lanceis, armati in equum insiliunt, denique sic feriantur ut ad disciplinam militarem reddantur vegetiores. Non abs re imitator ego armis literariis, propemodum quiescentibus, plures huius regni pene dispersas prouisiones et epistolas, quæ quamplurima similitudine, necnon aduersitate et erroribus vacilabant, hoc libello, aliquantulum vitio purgatas, quæstor ego moderatim redigendas, laboriosissimè censui aggregare, in quibus sunt huic regali auditorio dicatæ epistolæ missiuæ, plurima ac vtilia capitula perpetuitati, sicut et conuersioni conseruationique huius noui orbis habentes: ut res quidem a prudentissimis, Christianissimis ac valde catholicis Regibus, Imperatore maximo Karolo quinto, Regeque nostro Philippo, suisque su-

premis pretoriis præsentibus et præteritis constituta, omnibus in hoc nouo orbe commorantibus valde conducibilis. Itaque, illustrissime Princeps, in huius libelli impressione omne bonum ad te referri, et quamplures iudico gratias, pro istarum prouisionum et epistolarum laboriosa custodia. Sed quia locutum aliquando per multos pænituit, tacuisse nunquam. At vero, nunc ubi sub tua censura hoc opus positum est, non potui non rumpere altum illud et longum silentium nostrum, non verbis tantum, verum scriptis quoque, quid de hac re ego sentiam patefaciens; nec enim de rebus iustitiæ diffinitio poterat alii haud indecenter dicari, quam ei qui caput est et iustitiæ tutela firmissima. Denique quod omnis generis virtus, ita cum sanguinis nobilitate, generisque claritate in te coniuncta est, ut quemadmodum natalium splendore et antiquitate nulli es Hispanorum secundus, quippe qui maioribus sis editus Regibus, ita morum honestamento ac singulari quadam commitate et dexteritate omnium ex istis facile Princeps ac primus. Adde rerum omnium peritiam, et potissimum exercitate militiæ cognitionem, tantam quanta summo omnium Duci magno (qui meruit hoc nomen) et vigilantissimo satis ac superesset. Denique quænam sunt, vel naturæ dotes, vel ornamenta fortunæ, quid diuinitus a superis dari mortalibus potest, quod in te non fuerit et eximium et cumulatissimum. Accedit ad hæc archana vis quædam diuinitus insita, qua fit ut non secus ac magnes quidam Regum gentium nostratium, externorum Indorum Religiosorum, iudicum auditorum, breuiter, omnium mortalium in tui rapias amorem. Qua quidem re quod potest homini mortali, vel clarissimo contingere foelicus, vt enim nouam Hispaniam omittam, testatur regnum Navarræ, testatur caput Metaflux in argelica ciuitate, testatur hic nouus orbis, quantum Cæsari nostro Inuictissimo, non modo quos mea vidit ætas, sed quos vete-

rum etiam annales referunt cordatissimus fueris, obsequentissimus, additissimus et probatissimus: adeo ut Velasorum regiæ familiæ, quæ Hispanis usque principibus fidissima fuit, sis tu exemplar, norma et regula fidelitatis, splendorque virtutis eximius: et ut in summa dicam, es inter omnes sapientissimus, vigilantissimus, fortissimus, optimus, modestissimus denique non huius solum, sed maxime quoque gubernationis dignissimus: quam tibi in terra Omnipotens, et in cælo locum, simul et mihi præstare dignetur. Amen. Vale, Illustrissime Princeps, nouæ Hispaniæ lux æterna.

COPIA DE LA BULA DE LA CONCESION QUE HIZO EL PAPA
ALEXANDRO SEXTO AL REY Y Á LA REINA,
NUESTROS SEÑORES, DE LAS INDIAS.

In nomine Domini. Amen. Noverint vniuersi hoc præsens publicum transumptum inspecturi, quod nos Iacobus Conchillos, Dei et Apostolicæ sedis gratia, Episcopus Cathaniensis, habuimus, vidimus et diligenter inspeximus infrascriptas literas foelicis recordationis Alexandri Papæ sexti, eius vera Bulla plumbea cum cordulis sericeis, croceique coloris, more Romanæ curiæ impendentibus bullatas, sanas siquidem integras ac omnimoda suspitione carentes, huiusmodi sub tenore:

Alexander Episcopus, seruus servorum Dei. Charissimo in Christo filio Ferdinando Regi et charissimæ in Christo filiæ

Elisabeth, reginæ Castellæ, Legionis, Aragonum, Siciliae et Granatæ illustribus, salutem et Apostolicam benedictionem. Inter cætera diuinæ maiestati beneplacita opera, et cordis nostri desiderabilia, illud profecto potissimum existit vt fides catholica, et christiana religio, nostris præsertim temporibus exaltetur, ac vbilibet ampliatur et dilatetur, animarumque salus procuretur, ac barbaræ nationes deprimantur, et ad fidem ipsam reducantur. Unde cum ad hanc sacram Petri sedem, diuina fauente clementia (meritis licet imparibus), euocati fuimus, cognoscentes vos, tanquam veros catholicos Reges et Principes, quales semper fuisse nouimus, et a vobis præclare gesta toti pene iam orbi notissima demonstrant, nedum id exoptare, sed omni conatu, studio et diligentia, nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis, etiam proprium sanguinem effundendo, efficere ac omnem animum vestrum, omnesque conatus ad hoc iamdudum dedicasse, quemadmodum recuperatio regni Granatæ a tyrannide Sarracenorum hodiernis temporibus per vos, cum tanta diuini nominis gloria facta, testatur; **digne** ducimus non immerito, et debemus illa vobis etiam **sponte** et fauorabiliter concedere, per quæ huiusmodi **sanctum** et laudabile ac immortalis Deo acceptum propositum **in** dies feruentiori animo ad ipsius Dei honorem et imperii **christiani** propagationem prosequi valeatis. Sane accepimus quod vos qui dudum animum proposueratis aliquas **insulas** et terras firmas remotas et incognitas, ac per alios **hactenus** non repertas, quærere et inuenire, ut illarum Incolas et **habitatores** ad colendum Redemptorem nostrum et fidem **catholicam** profitendum reduceretis, **hactenus** in expugnatione **et** recuperatione ipsius regni Granatæ plurimum occupati, **huiusmodi** sanctum et laudabile propositum vestrum ad optatum **finem** perducere nequiuistis, **sed** tandem, sicut Domino placuit **regno** prædicto recuperato,

volentes desiderium adimplere vestrum, dilectum filium Christophorum Colon, virum vtique dignum et plurimum commendandum, ac tanto negotio aptum, cum nauigiis et hominibus ad similia instructis, non sine maximis laboribus et periculis ac expensis destinastis, vt terras firmas et insulas remotas et incognitas huiusmodi per mare vbi hactenus nauigatum non fuerat, diligenter inquireret. Qui tandem, diuino auxilio, facta extrema diligentia, in mare oceano nauigantes, certas insulas remotissimas, et etiam terras firmas, quæ per alios hactenus repertæ non fuerant, inuenierunt, in quibus quamplurimæ gentes pacifice viuentes et, vt asseritur, nudi incedentes, nec carnibus vescentes, inhabitant, et, vt præfati nuncii vestri possunt opinari, gentes ipsæ in insulis et terris prædictis habitantes, credunt unum Deum creatorem in cælis esse, ac ad fidem catholicam amplexandum et bonismoribus imbuendum, satis apti videntur, spesque habetur quod, si erudirentur, nomen saluatoris Domini nostri IESU Christi in terris et insulis prædictis facile induceretur, ac præfatus Christophorus in vna ex principalibus insulis prædictis, iam vnam turrim satis munitam, in qua certos Christianos, qui secum iverant, in custodiam, et vt alias insulas ac terras firmas remotas et incognitas inquirerent, posuit, construi et ædificari fecit. In quibus quidem insulis et terris iam repertis aurum, aromata et aliæ quamplurimæ res pretiosæ diuersi generis et diuersæ qualitatis reperiuntur. Vnde omnibus diligenter, et præsertim fidei catholicæ exaltatione et dilatatione (prout decet catholicos Reges et principes) consideratis, more progenitorum vestrorum claræ memoriæ regum, terras firmas et insulas prædictas, illarumque incolas et habitatores, vobis, diuina fauente clementia, subiicere et ad fidem catholicam reducere proposuistis. Nos igitur huiusmodi vestrum sanctum et laudabile propositum plurimum in Domino commendantes, ac cupientes ut illud ad debitum finem

perducatur, et ipsum nomen Saluatoris nostri in partibus illis inducatur, hortamur vos quamplurimum in Domino, et per sacri lauacri susceptionem, qua mandatis apostolicis obligati estis, et viscera misericordiae Domini nostri Iesu Christi attente requirimus, ut cum expeditionem huiusmodi omnino prosequi, et assumere prona mente orthodoxae fidei zelo intendatis populos, in huiusmodi insulis et terris degentes ad christianam religionem suscipiendum inducere velitis et debeatis, nec pericula, nec labores vlllo unquam tempore vos deterreans, firma spes fiduciaque conceptis, quod Deus omnipotens conatus vestros foeliciter prosequetur. Et ut tanti negotii prouinciam apostolicae gratiae largitate donati, liberius et audatius assumatis, motu proprio, non ad vestram vel alterius pro vobis super hoc nobis oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate et ex certa scientia, ac de apostolicae potestatis plenitudine, omnes insulas et terras firmas inuentas et inueniendas, detectas et detegendas, versus occidentem et meridiem, fabricando et construendo vnam lineam a polo arctico, scilicet Septentrione, ad polum antarcticum, scilicet Meridiem, siue terrae firmae et insulae inuentae et inueniendae sint versus indiam aut versus aliam quamcumque partem, quae linea distet a qualibet insularum quae vulgariter nuncupantur de los Azores et Cabo verde, centum leucis versus occidentem et meridiem. Itaque omnes insulae et terrae firmae, reperiendae et reperiendae, detectae et detegendae, a praefata linea versus occidentem et meridiem, per alium regem aut principem christianum non fuerint actualiter possessae usque ad diem Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi proxime praeteritum, a quo incipit annus praesens millesimus quadringentesimus nonagesimus tertius, quando fuerunt per Nuncios et Capitaneos vestros inuentae aliquae praedictarum insularum, auctoritate omnipotentis Dei nobis in beato Petro concessa, ac vicariatus

Iesu Christi qua fungimur in terris, cum omnibus illarum dominiis, ciuitatibus, castris, locis, villis, iuribusque et iurisdictionibus ac pertinentiis vniuersis, vobis haeredibusque et successoribus vestris, Castellae et Legionis regibus, in perpetuum tenore praesentium donamus, concedimus et assignamus: vosque et haeredes ac successores praefatos illarum dominos, cum plena, libera et omnimoda potestate, auctoritate et iurisdictione facimus, constituimus et deputamus. Decernentes nihilominus per huiusmodi donationem, concessionem et assignationem nostram nulli christiano principi, qui actualiter praefatas insulas et terras firmas possederit usque ad praedictum diem Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi jus quaesitum sublatum intelligi posse, aut auferri debere. Et insuper mandamus vobis in virtute sanctae obedientiae (ut sicut etiam pollicemini, et non dubitamus pro vestra maxima deuotione et regia magnanimitate vos esse facturos) ad terras firmas et insulas praedictas viros probos et Deum timentes, doctos, peritos et expertos, ad instruendum incolas et habitatores praefatos in fide catholica et bonis moribus inuendum, destinare debeatis, omnem debitam diligentiam in praemissis adhibentes. Ac quibuscumque personis, cuiuscumque dignitatis, etiam imperialis et regalis, status, gradus, ordinis vel conditionis, sub excommunicationis latae sententiae poena, quam eo ipso si contra fecerint incurrant, districtius inhibemus, ne ad insulas et terras firmas, inuentas et inueniendas, detectas et detegendas, versus occidentem et meridiem, fabricando et construendo lineam a polo arctico ad polum antarcticum, siue terrae firmae et insulae inuentae et inueniendae sint versus indiam aut versus aliam quamcumque partem; quae linea distet a qualibet insularum quae vulgariter nuncupantur de los Azores et Cabo Verde centum leucis, versus occidentem et meridiem, ut praefertur, pro mercibus habendis, vel quauis alia de causa acce-

dere præsumant, absque vestra ac hæredum et successorum vestrorum prædictorum licencía speciali. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. In illo a quo imperia et dominationes ac bona cuncta procedunt confidentes, quod dirigente Domino actus vestros si huiusmodi sanctum et laudabile propositum prosequamini, breui tempore cum fœlicitate et gloria totius populi Christiani vestri labores et conatus exitum fœlicissimum consequentur. Verum quia difficile foret præsentibus literas ad singula quæque loca, in quibus expediens fuerit defferri, volumus ac motu et scientia similimus decernimus, quod illarum transumptis manu publici notarii inde rogati subscriptis, et sigillo alicuius personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ, seu curiæ ecclesiasticæ munitis, ea prorsus fides in iudicio et extra ac alias vbilibit adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ commendationis, hortationis, requisitionis, donationis, concessionis, assignationis, constitutionis, deputationis, decreti, mandati, inhibitionis et voluntatis, infringere vel ei ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eiusse nouerit incursum. Datis Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo, nonagesimo tertio, quarto nonas maji, pontificatus nostri anno primo.

CLÁUSULA DE TESTAMENTO DE LA MUY CATHOLICA
REYNA DOÑA ISABEL, DE GLORIOSA MEMORIA.

Por quanto al tiempo que nos fueron concedidas por la sancta sede apostolica las yslas y tierras firmes del mar oceano, descubiertas y por descubrir, nuestra principal intencion fué, al tiempo que lo suplicamos al Papa Alexandro sexto, de buena memoria, que nos hizo la dicha concesion, de procurar de ynducir y atraer los pueblos dellas, y los conuertir á nuestra sancta fee cathólica, y embiar á las dichas yslas y tierra firme perlados y religiosos, clérigos y otras personas doctas y temerosas de Dios, para instruir los vezinos y moradores dellas á la fee cathólica, y los doctrinar y enseñar buenas costumbres, y poner en ello la diligencia deuida, segun mas largamente en las letras de dicha concesion se contiene: suplico al Rey mi señor muy efectuosamente, y encargo y mando á la dicha Princesa mi hija, y al dicho principe su marido, que ansí lo hagan y cumplan; y que este sea su principal fin: y que en ello pongan mucha diligencia, y no consientan ni den lugar á que los yndios vezinos y moradores de las dichas yndias y tierra firme, ganadas y por ganar, reciban agrauio alguno en sus personas y bienes; mas manden que sean bien y justamente tratados; y si algun agrauio han recibido, lo remedien y preuean, por manera que no se exceda cosa alguna lo que por las letras apostólicas de la dicha concesion nos es injungido y mandado.